

STREDOVEKÍ PÚTNICI, STREDOVEKÍ MIGRANTI – HROZBA ALEBO KULTÚRNE OBOHATENIE?

Medieval Pilgrims, medieval migrants – threat or cultural enrichment?

Anabela KATRENIČOVÁ

ABSTRAKT

S pojmom cudzinca sa stretávame od počiatkov ľudskej spoločnosti a vzniku idey príslušnosti k určitému miestu. Cudziniec ako taký v dejinách ľudstva vždy predstavoval istú mieru ohrozenia a nebezpečenstva z narušenia poriadku i ohrozenia majetku i zdravia členov spoločnosti. Zároveň sa stáva nositeľom smrti a zatratenia. V zornom poli tohto príspevku preto stojí otázka, ako sa vyvíjalo ponímanie cudzinca od antiky až do stredoveku a prečo bol pútnik považovaný za symbol smrti.

Kľúčové slová: Stredovek. Pútnik. Smrť. Penitenčné knihy. Pokánie. Vyhnanstvo.

ABSTRACT

We encounter the concept of foreigner since the beginning of human society and the emergence of the idea of belonging to a certain place. As such, in the history of mankind, a foreigner has always represented a certain degree of threat and danger from disruption of order and threat to the property and health of members of society. At the same time, he becomes the bearer of death and damnation. Therefore, the field of view of this contribution is the question of how the perception of the stranger developed from antiquity to the Middle Ages and why the pilgrim was considered a symbol of death.

Key words: Middle Ages. Pilgrim. Death. Penitential books. Penitence. Exile.

ÚVOD

Idea príslušnosti obyvateľstva k určitému miestu alebo regiónu je akiste stará ako ľudstvo samo. Vznikla ako priamy dôsledok pocitu spolupatričnosti k rodinnému, rodovému a neskôr klanovému spoločenskému zriadeniu spolu so vznikom dedičného a nasledovníckeho práva. Svojou podstatou viedla k zachovávaniu rodu a jeho ochrane pred vonkajšími nepriateľmi i cudzími vplyvmi. Vylúčenie z tohto úzkeho spoločenstva solidarity znamenalo pomalú, ale istú smrť a preto sa stalo účinnou formou trestu za najrôznejšie druhy previnení. V našom príspevku si bližšie predstavíme pojem cudzinca tak, ako bol chápaný stredovekou spoločnosťou pričom poukážeme na antické filozofické i náboženské východiská, ktoré stredovek pojal do svojho konceptu. Zároveň si

ukážeme, akú úlohu zohrávali pútnici v stredovekej spoločnosti.

1 Antické filozofické a ideologické východiská

V antike bola idea príslušnosti obmedzovaná len na mestá, jeho obyvatelia sa nazývali občania a ich úlohou bolo spravovať spoločenstvo a nechať sa ním spravovať (Aristoteles, Politika, 1275a8). Rozmachom rímskej ríše, ktorá do seba stále vo väčšej miere pojímala aj pôvodne neautochtónne obyvateľstvo, sa do značnej miery ovplyvnilo aj chápanie občianstva. V období Rímskej ríše už byť občanom neznamenal aktívne sa zúčastňovať na chode spoločenského zriadenia, ale podliehať jeho zákonom. Občianstvo sa teda stalo legálnym statusom obyvateľov, ktorí zákonom podliehajú, ale zároveň sú

nimi aj chránení. Už sa neobmedzuje na konkrétne miesto, región, ale na platnosť tohto zákona. Spolu s nastupujúcou filozofiou cynizmu a neskôr stoicizmu sa idea občianstva rozširuje na celý vtedy známy svet a ľudia sa stávajú občanmi tohto neobmedzeného územia, kozmopolitmi, s cieľom podriaďiť sa zákonom prírody a žiť v súlade s prirodzenosťou. Od roku 212, keď rímsky cisár Caracalla (188-217) priznal občianstvo a občianske právo všetkým obyvateľom Rímskeho cisárstva, spojovacím prvkom občanov prestáva byť akákoľvek etnická príslušnosť, sociálne postavenie, či náboženské presvedčenie. Rímske dejiny sa však od počiatku vyznačovali veľkou otvorenosťou voči cudzím národom a cudzincom. Dokonca tých, ktorí boli schopní a ochotní prijať rímsku kultúru za svoju, pozdvihovali do najvyšších štátnych funkcií (Giardina, 13, 17). Táto otvorenosť Rimanov akiste súvisela s polyteistickým náboženstvom, ktoré vyznávali. S vymedzovaním pojmu občana sa tak analogicky mení aj chápanie cudzinca. Za cudzinca bol tak považovaný každý, kto najprv nepochádzal z rovnakého kmeňa, mesta, ríše, neskôr kto nezdieľal rovnakú vieru predkov, či nekomunikoval rovnakým jazykom a bol preto označovaný ešte horším prívlastkom než bol cudzinec, a to prišelec, prístahovalec, ktorým bolo substantívum barbar.¹⁷

Diametrálne odlišnú situáciu totiž nachádzame v silno monoteistickej spoločnosti, akou boli Izraeliti. Pentateuch im zdôrazňoval ich výlučný vzťah medzi nimi a ich Bohom. Boli jeho vyvoleným národom v protiklade s okolitými pohanskými národmi, ktoré pre nich predstavovali neustálu hrozbu na duchovnej i fyzickej úrovni. To je aj dôvod, pre ktorý na mnohých miestach v Biblii nachádzame nepriateľské vyjadrenia voči cudzím kmeňom (Lv 19, 9-10; 23, 22; Dt 7,1; 7,6; 14, 2; 23, 3-4; 24, 19-21; Nm 25,6-13; Neh 13,1-2). K týmto prekliatym kmeňom sa radia aj Moabčania a Amončania (Dt 23, 2-3). Izraelitom bolo nariadené, aby sa s týmito kmeňmi nespájali manželskými zväzkami,

ani ich iným spôsobom neprijímali medzi seba. Tieto prísne nariadenia však nebolo možné zachovávať najmä v kontexte expanzie izraelského kráľovstva, veľkého prílevu cudzincov a babylonského zajatia (597-538 p. n. l.), nuž dochádzalo k uzatváraniu exogamných zväzkov. V tejto situácii bolo potrebné rozšíriť chápanie príslušnosti k Izraelu už nie na základe pokrvného príbuzenstva, či územného vymedzenia, ale na základe prijatia a vyznávania viery v jediného Boha, Pána Izraela. To zahŕňalo aj zachovávanie vonkajšej formy viery – zachovávať soboty, nekonať zlo, ale naopak to, čo sa páči Bohu, zachovávať zmluvu, lipnúť na Bohu, slúžiť Mu, milovať Ho a modliť sa k Nemu (Iz 56, 2-7). Navyše sám Boh Izraela prejavuje starosť nad okolitými pohanskými kmeňmi, Abrahámovým potomstvom (Usue 2004, s. 296). Avšak aj v poexilovej dobe stále pretrvávala vedomie, že spolčovanie sa s cudzincami je protizákonné a ako také sa protiví Bohu a vyžaduje si trest (Ezd 9-10; Neh 13, 24-29). Na druhej strane však boli Izraeliti pobádaní, aby nevyklúčovali zo svojho streda cudzincov usadených v ich kraji, ale aby ich podporovali, pomáhali im a privádzali ich k Bohu (Ex 12, 48; Nm 9, 14; Dt 14, 28-29; 24, 19-20; 26, 12-13; Lv 19, 10; 23, 22; Beck 2018, s. 134-135).

2 Cudzinci v stredoveku

Stredoveká spoločnosť sa po rozpade multikultúrnej Rímskej ríše etnicky rozdrobila na niekoľko ranofeudálnych monarchií založených na vazalskom vzťahu. Na ich čele stál kresťanský panovník, ktorého prvoradou úlohou bolo udržiavať mier a brániť krajinu pred nájazdmi susedných, cudzích monarchií a národov. Pre toto obdobie je typické zdôrazňovanie teritoriálnej príslušnosti a budovanie opevnených miest. Feudálni páni sa snažili udržiavať svoj ľud na hraniciach svojho územia, aby neprichádzali o zisky z pravidelného výberu daní a aby nestratili pracovnú silu.

¹⁷ Ako uvádza Ľubor Králik vo svojom etymologickom slovníku, slovo barbar je výrazom zvukomalebného pôvodu, utvoreného zdvojením koreňa bar- označujúceho nezrozumiteľnú reč (Králik 2019, s. 64). Podobne ako v slovenčine bla-bla.

S latinským termínom označujúcim cudzinca „alienus/alienigena“ sa v literárnych prameňoch v období stredoveku začíname stretávať v 9. storočí. Týmto pojmom sa označovali ľudia, ktorí patrili k tým iným, alebo ktorí sa narodili inde, o ktorých pôvode sa nič nevie. Kresťanská spoločnosť čiastočne prebrala starozákonný koncept cudzincov a to malo za následok chápanie cudzincov ako neveriacich a potencionálnych zločincov, pred ktorými sa musí spoločnosť chrániť. V čase šírenia heretických prúdov a náuk, cirkev zdôrazňovala, že hlavnou charakteristikou cudzincov je ich odpor ku katólickej viere (Guerra 2012, s. 42-42). Spoločnosť sa snažila vylučovať cudzincov zo svojho streda a udržiavať ich v bezpečnej vzdialenosti mimo teritoriálnych a politických hraníc, či už mesta alebo kráľovstva. Pod cudzincom sa teda rozumel každý, kto prišiel z iného mesta alebo komunity. S cudzincami prichádzal aj strach, najmä ak pochádzali z početného znepriateleného národa, alebo z miesta sužovaného hladom, či epidémiou moru. V 13. storočí pod vplyvom nájazdov mongolských kmeňov, neúspechu krížových výprav a straty Svätej zeme dochádza k oslabeniu vplyvu kresťanstva a vytváraniu obrazu cudzinca ako nepriateľa. Cudzinec sa stáva synonymom zla (Roumier 2020, s. 97) a hriechu. Táto skutočnosť nie je ani tak nepochopiteľná z hľadiska zloženia migrujúcich skupín. Tie bežne tvorili kupci, alebo vojaci vracajúci sa z vojen, prípadne vyhnanci. Pútnici, ktorí prechádzali krajinami smerujúc k svojmu duchovnému cieľu, tvorili samostatnú skupinu migrantov. Ako takí boli úplne vylúčení z ľudského, ale aj nadprirodzeného spoločenstva. Pútnici sa totiž vydali na cestu, aby našli odpustenie zo svojich hriechov a obnovili svoje spoločenstvo s Bohom i s ľuďmi. V stredoveku sa tieto dva svety prelínali a byť v nemilosti s Bohom znamenalo byť aj v nemilosti celej spoločnosti. Navyše púť bola jednou z najprísnejších foriem pokánia, ktorá sa ukladala hriešnikom za obzvlášť závažné previnenia ako bola vražda, incest, krádež a prepadnutie. Kajúcnici museli putovať na posvätné miesto, ktoré im vďaka Božej prítomnosti mohlo pomôcť získať odpustenie. Púť sa

stala symbolom cesty, ktorú musela prejsť duša, aby našla vnútorný pokoj a zmierenie s Bohom. Stala sa symbolom návratu k Bohu. Bez prehánania možno povedať, že púť ako forma pokánia predstavovala istý druh vyhnanstva, ktorý sa používal už v Antike a bol považovaný za pomalú smrť duše v samote (Obyšvská 2012, s. 103-107).

Pútnik bol teda predstaviteľom cudzinca par excellence. Prechádzal neznámymi krajinami za svojím duchovným cieľom a zároveň bol úplne vylúčený zo spoločnosti. A to nielen z tej ľudskej, ale aj duchovnej, nadprirodzenej. Pútnik sa vydával na cestu, aby našiel odpustenie za svoje hriechy a obnovil spoločenstvo s Bohom, ktoré bolo akousi *conditio sine qua non* obnovenia spoločenstva s ľuďmi. V stredoveku boli totiž tieto dva svety veľmi úzko prepojené a byť v nemilosti Boha znamenalo spretfhanie akýchkoľvek spoločenských vzťahov s ľuďmi (Katreničová a Novotný 2022, s. 66).

3 Cudzinec ako pútnik

Aby sme mohli lepšie pochopiť podstatu pojmu pútnik v stredoveku, musíme sa v prvom rade zamerať na dôvody, pre ktoré človek – pútnik opustil svoj domov, všetky svoje istoty a vydal sa na takú nebezpečnú cestu, teda dôvody, pre ktoré sa človek dobrovoľne stal cudzincom. Púť bola totiž jedna z najprísnejších kajúcnych foriem používaných vo vrcholnom stredoveku. Človek ňou bol odsúdený kráčať na určité posvätné miesto, ktoré ako symbol Božej prítomnosti mu mohlo poslúžiť ako prostredník na získanie odpustenia a milosti. Púť sa tak stala predobrazom cesty, ktorú musí prejsť ľudská duša s cieľom nájsť vnútorný pokoj a obnovenie spoločenstva s Bohom a spoločenstvom, odpustenie hriechov. Táto symbolika vychádza priamo z definície hriechu Tomáša Akvinského, ktorý ho chápal ako vzdialenie sa od Boha a dobra a priklonenie sa k zlu. Vzdialenie sa od Stvoriteľa a priklonenie sa k stvoreniu. Človek sa tým zrieka priateľstva s Bohom a dáva prednosť nestálemu vzťahu s pomínutelným stvorením. Hriechom človek stráca aj vo svojej vôli spoločenstvo s Bohom a nutne sa stáva jeho nepriateľom. Ako hrieš-

nik sa človek vzd'al'uje aj od ľudského spoločenstva, ktoré v tejto dobe stále zosobovalo akéhosi strážcu nadprirodzených hodnôt a preto nemohlo tolerovať neposlušnosť a prestúpenie svetských alebo náboženských zákonov a nariadení. Preto trest za hriech musel zodpovedať miere vážnosti zákona.

Púť ako forma trestu však v skutočnosti nie je výdobytkom stredovekej spoločnosti. Už v antike veľmi dobre poznali trest vyhnanstva, ktorý sa považoval za pomalú smrť nielen tela, ale aj duše v nepredstaviteľnej samote a opustenosti. Bez prehánania môžeme povedať, že vyhnanstvo bolo horším trestom ako trest smrti. Človek často v cudzej krajine čakal v samote na deň svojej smrti, alebo na zmierenie sa s panovníkom, ktorý ho odsúdil a potrestal exilom. Vyhnanci vo všeobecnosti neboli prijímaní autochtónnym obyvateľstvom, ktoré bolo voči nim veľmi podozrievavé. Tento trest napokon poznala aj cirkev vďaka Božiemu odsúdeniu biblického Kaina (Gn 4,8), po vzore ktorého používala formu vyhnanstva ako jeden zo spôsobov získania odpustenia hriechov. O týchto kajúcich praktikách sa veľa dozvedáme práve z penitenčných kníh, ktoré vznikajú v období stredoveku.

Vyhnanstvo predstavovalo formu pokánia, ktorá sa udeľovala za obzvlášť ťažké hriechy akým bola úmyselná vražda alebo smilstvo. Podľa spovedného zrkadla z pera Alitgaria, biskupa z 9. storočia pôsobiaceho vo francúzskom meste Cambrai, sa sedemročným vyhnanstvom potrestá každý klerik, ktorý by sa dopustil úkladnej vraždy (Vogel 1969, s. 4). Alitgariovo pokánie, hoci by sa nám mohlo zdať priveľmi prísne, v skutočnosti predstavuje ľahšiu formu trestu oproti tým, ktoré sa používali v 6. storočí ako nám ich popísal Finnianus. Podľa neho je trestom za vopred premyslenú vraždu desaťročné vyhnanstvo a napokon služba rodičom obete (Vogel 1969, s. 46). Na druhej strane neúmyselná vražda sa trestala ešte miernejšie a to vyhnanstvom v trvaní troch rokov (Vogel 1969, s. 46). V inej penitenčnej knihe zo 6. storočia, ktorú zredigoval sv. Kolumbán, vražda, ktorú spáchal laik bola trestaná trojročným vyhnanstvom a doživotnou službou

rodičom obete tak ako v prípade vraždy spáchanej kňazom (Vogel 1969, s. 56).

Je pochopiteľné, že vrahovia a všetky záškodnícke živly boli akosi prirodzene vylučované zo spoločnosti a z vlasti, pretože boli považovaní za nebezpečných pre svoje okolie. Podobne tomu bolo aj v prípade ostatných zločincov, ktorí ohrozovali spoločenské dobré a majetok, ako napríklad zlodeji. V ich prípade penitenčné knihy neuvádzajú dĺžku exilu, ktorým bola trestaná ich záškodnícka činnosť (Vogel 1969, s. 48). Synoda v severnom Bretónsku napríklad potrestala vyhnanstvom mnícha, ktorý sa dopustil viacnásobnej krádeže posvätných predmetov bez časového určenia jeho vyhnanstva. V prípade opakovanej krádeže jedla, ku ktorej došlo už štyrikrát, bol mních potrestaný vyhnanstvom bez možnosti návratu (Vogel 1969, s. 46).

Ďalším typom hriechov, za ktorých spáchanie nasledoval trest vyhnanstvom, boli hriechy smilstva a cudzoložstva, teda všetky hriechy spojené s nezriadeným užívaním žiadostivosti. Tak bol sedemročným exilom potrestaný kňaz, ktorý mal sexuálny pomer so ženou. V tomto prípade je prekvapivé, že mníška, ktorá by sa dopustila rovnakého hriechu, by nebola potrestaná rovnakým spôsobom. Mníška sa nemohla vydať na púť, ani nemohla odísť do vyhnanstva. Mala sa kajať v kláštore, pretože vyhnanstvo alebo púť by bola príliš nebezpečná pre ženu.

V penitenčných knihách sa v stredoveku stretávame aj s inou formou pokánia z 11. storočia, ktorú opísal Burchard z Wormsu. Aj táto forma pokánia je akýmsi druhom exilu, alebo vylúčenia zo spoločnosti, avšak nie je až taká prísna. Vo svojej knihe *Corrector sive Medicus* Burchard z Wormsu uvádza dve možnosti potrestania vraha alebo zradcu. Išlo o trest, kedy mal kajúcnik vstúpiť do kláštora, alebo sa dobrovoľne oddeliť od spoločnosti s formálnym zákazom vyhľadávania spoločenstva s druhými (Vogel 1969, s. 71) s tým, že bol pre svet považovaný za mŕtveho a získal tzv. status mortuus mundi (Galtier 1937, s. 4), keďže bol postavený mimo svetských zákonov i morálky (Drengubiak 2012, s. 38).

Cyril Vogel vo svojej štúdií definuje púť ako trest, ktorý sa prísnosťou vyrovnal exilu. Podľa neho je púť vyhnanstvom bez presne určeného časového vymedzenia, trest, ktorý sa v kajúcej praxi používal od 11. storočia (Vogel 1969, s. 113). Hoci musíme povedať, že s púťou, ako trestom za hriech, sa v penitencných knihách môžeme stretnúť už v predchádzajúcom období. Spomedzi najťažších hriechov, po spáchaní ktorých sa ľudia kajali púťou, môžeme spomenúť incestné vzťahy a sexuálne pomery. Incest s vlastnou matkou bolo trestaný trojročnou púťou. Za sexuálny styk spáchaný na zvierati si vyžadoval trest dva a pol ročnej púte. Ešte prísnejšie sa trestal hriech sodomie a homosexuálnych stykov. Ak bol skutok dokonaný, vyžadoval si trest štvorročnej púte. V opačnom prípade púť mala trvať tri roky. Masturbácia sa trestala púťou v trvaní dvoch rokov.

Stredoveká spoločnosť nepoznala koncept cestovania vo význame, v akom ho poznáme a používame v súčasnosti. Cestovanie bolo výlučne viazané na premiestnenie sa z jedného miesta na druhé za určitých podmienok a s určitým cieľom. Cestovali len vojaci a bojovníci, ktorí sa potrebovali premiestniť na bojové pole, alebo sa z vojenského ťaženia vrátiť domov, feudálni páni, ktorí prechádzali a kontrolovali svoje pozemky, mnísi, klerici a zasvätené osoby, ktoré sa premiestňovali z jedného opátstva do druhého alebo vykonávali kanonickú návštevu farnosti. Ďalej to boli kupci a v neposlednom rade skupiny študentov. Najväčšiu časť cudzincov však tvorili vyhnanci a pútnici. Tí sa však tiež nevydávali na svoju cestu bezdôvodne, ale, ako sme uviedli vyššie, na získanie zmierenia s Bohom a spoločnosťou, aby sa kajali zo svojich hriechov a získali vnútorný pokoj. Vyhnanstvo a púť teda vôbec neboli ľahkými trestami, ale udeľovali sa za tie najťažšie hriechy. Preto aj samotní pútnici a exilanti boli považovaní za najväčších hriešnikov, ktorí predstavovali ohrozenie pre celú spoločnosť. Nebolo možné, aby boli prijímaní v akejkoľvek spoločnosti, ktorá sa ho snažila vytlačiť na svoj okraj. Na ich ochranu bolo preto nevyhnutné vytvoriť cirkevný zákon. Takýto zákon môžeme vidieť

už v penitenciáli sv. Pirmina, mnícha z 8. storočia, francúzskeho alebo španielskeho pôvodu, pod názvom *Scarapsus de singulis libris canonicis*, kde povzbudzoval veriacich, aby neutláčali cudzincov (Vogel 1964, s. 94), ktorí boli stále závislí od milosrdenstva ľudí počas ich cesty.

Ďalším dôvodom, pre ktorý neboli pútnici dobre prijímaní obyvateľstvom krajiny, cez ktorú prechádzali, je jazyková bariéra. Jednoduchí ľudia neovládali latinčinu, vtedy medzinárodný jazyk. Vo vrcholnom stredoveku každá spoločnosť používala vlastný dialekt, ktorý sa líšil od jednej dediny do druhej. Vzájomná komunikácia bola teda veľmi ťažká až nemožná. Táto skutočnosť viedla k ešte väčšiemu vylúčeniu zo spoločnosti a z nemožnosti nájsť si v nej svoje miesto (Ure 2007, s. 19).

Počas svojej cesty samotní pútnici čelili mnohým nebezpečenstvám, ktoré ohrozovali nielen ich fyzický, ale i nadprirodzený život. Cesty v stredoveku neboli totiž bezpečné pre jednotlivcov. Navyše pútnici museli znášať zlé životné podmienky počas ich cesty. Prechádzali rôznymi krajinami a boli nútení znášať zmenu podnebných pásem alebo len teplotné rozdiely. Pútnici pri kontakte s rôznymi miestami boli náchylní na mnohé choroby, ktoré mohli zapríčiniť ich smrť alebo len nemožnosť pokračovať v ceste.

Okrem nebezpečenstiev ohrozujúcich telesný život, boli pútnici vystavovaní nebezpečenstvám ohrozujúcim ich duchovný život. V stredoveku boli považované za vážnejšie ako tie týkajúce sa telesného života. Mnohokrát personifikované pokušenie ich ohrozovalo všade a človek im vo svojej slabosti mohol podľahnúť. O tejto problematike sa zmieňuje Ján Jambor z Rožňavy, ktorý vo svojom Traktáte o strážení piatich zmyslov odsudzuje správanie niektorých pútnikov, ktorí počas samotnej púte upadajú do nových a ťažkých hriechov. Vo svojej rozprave o piatich zmysloch a potrebe ich ochrany zmieňuje veľké pokušenie, ku ktorému dochádza v hostincoch a ubytovniach pre pútnikov, ktoré pre nich boli zo zákona zriadené. Ján Jambor opisuje nehanebnosti sexuálneho charakteru, ku ktorým dochádza na týchto

miestach. Jambor dáva do súvisu tieto hriechy s duchovnou smrťou, smrťou duše, ktorú zapríčiňujú ešte horšie hriechy ako boli tie, na odčinenie ktorých sa pútnici museli vydať na svoju očistnú cestu (Katreničová 2019, s. 89). Tu sa logicky kladie otázka o zmysle púť a ich kritika, keď počas nich dochádza k hromadeniu ďalších možno ešte aj horších hriechov. Tak sa cesta očistenia stáva cestou ešte väčšieho zatratenia. A v takomto prípade sa natíska otázka, či malo vôbec takéto pokánie nejaký zmysel.

Na túto otázku neexistuje jednoznačná odpoveď. V stredoveku bolo ponímanie Boha oveľa silnejšie ako je tomu dnes a ľudia boli poverčivejší. Navyše žili v neustálom strachu zo smrti a z večného zatratenia. Je preto možné, že vtedajší ľudia verili, že im púť môže priniesť odpustenie hriechov, keďže bola veľmi úzko spojená v živote v askéze a v odriekaní. Každý pútnik bol istým spôsobom podobný Kristovi, lebo rovnako ako On aj pútnik kráča v ústrety krížu a zakúšal na svojom tele hlad, smäd, horúčosť, chlad a telesnú slabosť.

Na druhej strane mali púte aj svoj veľmi pozitívny prínos. Ľudia prechádzajúc novými neznámymi krajinami boli konfrontovaní s odlišnou kultúrou než tou, na ktorú boli zvyknutí. Uchvátení novými vecami, príbehmi, zvykmi ich pomáhali prenášať do svojich vlastných krajín a krajov. Rovnako prinášali nové poznanie. Keď človek ukončil svoje putovanie a vrátil sa do svojej rodnej krajiny, čo tiež nebývalo pravidlom, lebo najmä jednoduchší ľudia sa už nevedeli vrátiť domov, alebo jednoducho ani nevedeli, z ktorej krajiny pochádzajú, začali rozprávať o všetkom, čo videli, čo zažili v cudzine. Ich status cudzinca, ktorým trpeli v cudzine, v rodnej krajine prinášal pokrok vo viacerých oblastiach. Výnimku v tomto prípade netvorí ani literatúra, práve tá bola cestovaním zasiahnutá asi najviac. Práve v tomto období vznikajú cestopisné diela a fantastické rozprávania, ktoré nielen sprostredkujú nové poznatky a interpretácie zážitkov z cudzej krajiny (Curtius 1998, s. 35), ale aj výrazne napomáhajú rozvoju obchodných ciest.

ZÁVER

Na záver môžeme povedať, že v období stredoveku bol status pútnika – cudzinca viazaný na vylúčenie zo spoločnosti a to najmä kvôli hriechom, za spáchanie ktorých bol človek považovaný za hrozbu pre spoločnosť. Byť cudzincom bol jeden z najťažších trestov, ktorý zo sebou prinášal veľké riziká, lebo človek sám, mimo svojho bezpečného prostredia sa mohol ľahko stať korisťou pre všetkých zločincov, či už skutočných alebo duchovných. Na druhej strane tento stav predstavoval možnosť očistenia a oslobodenia sa od hriechov a vášní, spôsob života v askéze a odriekaní, ktorý mohol človeka priviesť k Bohu. Bol aj akousi skúškou a potvrdením ľudskej spolupatričnosti či milosrdenstva, ktoré mali ľudia preukazovať pútnikom a cudzincom.

Zoznam bibliografických odkazov

- BECK, Chad Thomas, 2018. Sanctuary for Immigrants and Refugees in Our Legal and Ethical Wilderness. In: *A Journal of Bible and Theology*. Roč. 72, č. 2, s. 132-145. ISSN 08852758.
- CURTIUS, Ernst Robert, 1998. *Evropská literatura a latinský středověk*. Praha: Triáda. ISBN 9788086138077.
- DRENGUBIAK, Ján, 2012. L'étranger et la révolution française: l'incarnation du mal dans les discours tchèque et français. In: *Romanica olomucensia*. Roč. 24, Supplementum, s. 37-43. ISSN 1803-4136.
- GALTIER, Paul, 1937. Pénitents et convertis. De la pénitence latine à la Pénitence celtique. In: *Revue d'histoire ecclésiastique*. Roč. 33, č. 3, s. 277-305. ISSN 0035-2381.
- GUERRA, Enrica, 2012. Foreigner. Being foreigner in the Late Middle Ages. In: A. BIANCO, ed. *Otherness/Alteritas*. Roma: Aracne editrice S.r.l., s. 41-48. ISBN 978-88-548-5210-5.
- KATRENIČOVÁ, Anabela, 2019. *Ján Jambor z Rožňavy. O strážení piatich zmyslov*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika. Vydavateľstvo ŠafárikPress. ISBN 9788081527937.
- KATRENIČOVÁ, Anabela a Štefan NOVOTNÝ, 2022. *Ženy Matúšovej genealógie v stredovekej exegetickej literatúre*. Košice:

- Univerzita Pavla Jozefa Šafárika. Vydavateľstvo ŠafárikPress. ISBN 9788057401391.
- KRÁLIK, Lubor, 2019. *Stručný etymologický slovník slovenčiny*. Bratislava: Veda. ISBN 9788022417679.
- OBYŠOVSKÁ, Anabela, 2012. L'étranger au Moyen-Ages. In: *Romanica olomucensia*. Roč. 24, Supplementum, s. 103-107. ISSN 1803-4136.
- ROUMIER, Julia, 2020. Constructions de l'étranger en figure du mal. Récits de voyages hispaniques à la fin du Moyen Age. In: *Al-finge*, č. 32, s. 95-130. ISSN 0213-1854.
- Sväté písmo*, 2007. Trnava: Spolok svätého Vojtecha. ISBN 9788071626831.
- URE, John, 2007. *Racconti de pellegrini*. Torino: San Paolo Edizioni. ISBN 9788821560019.
- USUE, Emmanuel Ordue, 2004. The place of non-Jews/foreigners in the early post-exilic Jewish community in Ezra and Nehemiah. In: *Old Testament Essays*. Roč. 17, č. 2, s. 294-314. ISSN 1010-9919.
- VANTAGGIATO, Lorenza, 2011. Non solo per fede. Pellegrinaggi „imposti“ alla tomba... In: *Ad Limina*. Roč. 2, č. 2, s. 211-229. ISSN 2171-620X.
- VOGEL, Cyril, 1964. Le pélerinage pénitentiel. In: *Revue des Sciences Religieuses*. Roč. 38, s. 113-153. ISSN 2259-0285.
- VOGEL, Cyril, 1969. *Il peccatore e la penitenza nel medioevo*. Torino: Editrice Elle Di Ci. ISBN 8801148526.

Afiliácia

Tento článok je výstupom z projektu VEGA1/0242/24 *Literatúra ako nástroj rozvíjania empatie u čitateľov* a projektu KEGA004PU-4/2024 *Téma smrti pre život – umelecká literatúra pre deti a mládež v literárnovedných a didaktických súvislostiach*.

Kontaktné údaje

Mgr. et Mgr. Anabela KATRENIČOVÁ, Ph.D

Inštitút romanistiky

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

Ul. 17. novembra č. 1, 080 01 Prešov

Email: anabela.katrenicova@unipo.sk